

Sprawozdanie z działalności Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historycznego za lata 2018-2022

1. Skład osobowy i posiedzenia

Walne Zgromadzenie Delegatów PTH w Białymstoku w dniu 15 września 2018 r. dokonało wyboru prezesa i członków władz PTH na kadencję 2018-2021 (2022)¹. Na pierwszym posiedzeniu Zarządu Głównego, w dniu 9 października, dokonano kooptacji dwóch dodatkowych członków (zgodnie ze Statutem PTH) – byli to Bogumił Szady oraz Wojciech Walczak, a także ukonstytuowania składu i podziału funkcji. W mijającej kadencji Zarząd pracował w następującym składzie:

Prezydium: prezes – Krzysztof Mikulski, wiceprezesa – Andrzej Chwalba, Andrzej Korytko, Zofia Kozłowska, Cezary Kukło, sekretarz generalny Marek Sioma, zastępca sekretarza generalnego Michał Zwierzykowski, skarbnik Andrzej Koryn, zastępca skarbnika Marian Drozdowski oraz członkowie: Anna Pobóg-Lenartowicz, Jarosław Kita;

Pozostali członkowie: Jolanta Daszyńska, Jarosław Kłaczek, Robert Litwiński, Małgorzata Machałek, Adam Makowski, Zdzisław Noga, Grażyna Pańko, Jan Pomorski, Andrzej Rachuba, Stanisław Roszak, Tomasz Schramm, Bogumił Szady, Wojciech Walczak, Krzysztof Zamorski.

Przez cały okres sprawozdawczy w pracach Zarządu i Prezydium brał udział w charakterze doradcy Henryk Rutkowski – za jego liczne rady w zakresie Statutu PTH oraz spraw prawnych należy się wielkie uznanie i wdzięczność. W dniu 20 sierpnia 2020 r., w związku z sytuacją epidemiologiczną i pracami w trybie elektronicznym, Prezydium ZG upoważniło Andrzeja Rachubę do elektronicznego podpisywania niezbędnych dokumentów w zastępstwie Skarbnika Andrzeja Koryna (Uchwała 4/2020). We wrześniu 2020 r., z powodów osobistych, Andrzej Koryn zrezygnował z funkcji skarbnika PTH (po wielu latach pracy). W marcu 2021 r. Zarząd Główny zdecydował o powierzeniu jej Andrzejowi Rachubie.

Upływająca kadencja z pewnością była jedną z trudniejszych w dziejach PTH. Cieniem nad nią rozpostarła się epidemia covid-19, która od wiosny 2020 do późnej jesieni 2021 r., z krótkimi przerwami, mocno ograniczyła tradycyjne możliwości działania. Na mocy decyzji

¹ W 2021 r., w związku z wprowadzeniem przez władze państwowe stanu epidemii i ograniczeniem możliwości organizowania zebrań Towarzystw, podjęto decyzję o przedłużeniu działalności Zarządu do czasu zakończenia tej sytuacji i możliwości bezpiecznego zwołania Walnego Zebrania Członków, co nastąpiło w 2022 r.

władz państwowych² okresowo wprowadzano tzw. „lockdowny”, czyli znaczące ograniczenia opuszczania miejsc zamieszkania, spotkań. Niemożliwe było organizowanie większości typowych dla działalności stowarzyszeń przedsięwzięć, takich jak zebrania, konferencje odczyty, wycieczki. Zmusiło to PTH do poszukiwania nowych rozwiązań i kierunków działania, ze znaczącym wykorzystaniem możliwości jakie daje Internet. Epidemia wpłynęła również na konieczność przedłużania działalności organów statutowych – ZG oraz Zarządów Oddziałów, na mocy przepisów prawa zebrania wyborcze nie były możliwe.

W okresie sprawozdawczym, od 15 września 2018 do 16 września 2022 r., odbyło się 7 zebrań Zarządu Głównego (w tym 2 wspólnie z Prezesami Oddziałów): **2018** – 9 października (Warszawa), **2019** – 12 marca (Warszawa, zebranie z Prezesami Oddziałów), 7 września; **2020** – w związku z epidemią covid-19 zebranie zwołane na dzień 12 marca (w Warszawie), zostało odwołane w dniu 10 marca, uchwały przyjęto w trybie podpisu osobistego oraz obiegu elektronicznego; **2021** – 26 marca (w trybie zdalnym), 22 września (Warszawa); **2022** – 30 marca (Warszawa, wspólnie z Prezesami Oddziałów), 16 września (Zielona Góra). W zebraniach ZG brał zawsze udział Marek Wilczyński przewodniczący Komisji Rewizyjnej.

W tym samym okresie Prezydium ZG PTH zebrało się na 18 posiedzeniach: **2018** – 9 października, 27 listopada; **2019** – 6 lutego, 6 kwietnia (w Gdańsku), 24 maja, 4 września i 20 listopada; **2020** – 1 lipca, 22 września, **2021** – 5 lutego (zebranie online), 23 kwietnia, 1 lipca, 22 września, 2 grudnia, **2022** – 3 marca, 8 kwietnia, 30 maja (w Białymstoku), 8 września.

Podejmowane przez ZG działania były merytoryczne i organizacyjnie zgodne z zasadami statutowymi PTH.

2. Najważniejsze inicjatywy

Bez wątpienia największym wydarzeniem mijającej kadencji działalności ZG PTH był **XX Powszechny Zjazd Historyków Polskich, który odbył się w dniach 18-20 września 2019 r. w Lublinie**, zorganizowany przez PTH przy współpracy UMCS, KUL oraz Archiwum Państwowego w Lublinie (na podstawie specjalnego porozumienia). Organizacją zajmował się Komitet Organizacyjny z Janem Pomorskim na czele – był on jednocześnie pomysłodawcą nowatorskiej koncepcji naukowej zjazdu, polegającej na odejściu od tradycyjnego

² Prawo o stowarzyszeniach z 7 kwietnia 1989 (ze zmianami spowodowanymi pandemią – Dz. U. z 2020 r. poz. 2261). Artykuł 10, pkt. 1f: „Jeżeli kadencja władz stowarzyszenia, o których mowa w ust. 1 pkt 5, upływa w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii, o których mowa w ustawie z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi lub do 30 dni po odwołaniu danego stanu, podlega ona przedłużeniu do czasu wyboru władz stowarzyszenia na nową kadencję, jednak nie dłużej niż do 60 dni od dnia odwołania stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii.”

organizowania kilkunastu mini konferencji na rzecz spójnego programu. Temat przewodni brzmiał: „Wielka zmiana. Historia wobec wyzwań...”. Ostatecznie program składał się z dwóch elementów: głównego, przygotowanego pod egidą organizatorów oraz towarzyszącego, który przygotowali partnerzy Zjazdu (IPN oraz NDAP). Program główny składał się z pięciu paneli oraz dziewięciu sekcji. Panele obejmowały wielkie zagadnienia, m.in. „Dziedzictwo Unii Lubelskiej” czy „Jakiej historii Polacy potrzebują?”. Odbyły się one w formule dyskusji panelowej i były przeznaczone dla wszystkich uczestników Zjazdu. Sekcje miały „wymiar epokowy”, ich realizacja opierała się na przedstawieniu uczestnikom prezentacji multimedialnej poświęconej tematowi przewodniemu oraz dwugodzinnej dyskusji na dany temat. W podobnej formule odbyły się panele programu towarzyszącego. Zjazd był wydarzeniem ogromnej wagi, które przyciągnęło do Lublina znaczącą liczbę historyków, miłośników historii, uczniów i studentów z całej Polski i z zagranicy – zarejestrowano łącznie 900 uczestników. Organizacyjnie Zjazd wspierały Międzynarodowe Targi Poznańskie oraz władze miasta Lublina i Urzędu Marszałkowskiego. Dwa ostatnie urzędy przekazały subwencje finansowe, ale najważniejszym źródłem finansowania Zjazdu, poza opłatami uczestników, był grant na część naukową, przyznany w programie „Dialog”. Informacje o Zjeździe dostępne są na wciąż aktywnej stronie internetowej. W 2021 r. ukazała się drukiem seria trzech tomów Pamiętnika XX Zjazdu.

Kontynuowane są prace nad organizacją kolejnego, **XXI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich, planowanego w Białymstoku na 17-20 września 2024 r.** Poświęcony będzie aktualnej twórczości naukowej środowiska historycznego. Głównym organizatorem przedsięwzięcia będzie PTH przy współpracy Uniwersytetu w Białymstoku – pracami kieruje wiceprezes PTH Cezary Kukło. W 2021 r. Prezydium ZG zatwierdziło główny zrab program Zjazdu (Uchwała 9/2021), zakończony został także proces wyboru paneli zjazdowych, obecnie trwają zaawansowane już prace organizacyjne. Bliższe informacje znajdują się na działającej już stronie internetowej Zjazdu.

W dniach 21-27 sierpnia 2022 r. odbył się w Poznaniu XXIII Międzynarodowy Kongres Nauk Historycznych (pierwotnie planowany na 2020 r.), którego jednym ze współorganizatorów było PTH (o postępach prac na bieżąco informował ZG jeden z aktywnych organizatorów i Członek ZG, Tomasz Schramm). Wydarzenie to, mające ogromne znaczenie dla wszystkich naukowców zajmujących się przeszłością, zgromadziło ponad 900 uczestników, z czego do Poznania przyjechało ponad 500, pozostali uczestniczyli w Kongresie zdalnie. Obrady ujęte były w ponad 100 sesji, odbyła się także sesja posterowa. Był to drugi Kongres,

który zorganizowano w Polsce (poprzedni, VII Kongres, miał miejsce w Warszawie w 1933 r. – z tej okazji wydano obecnie specjalną publikację przypominającą tamte wydarzenia).

W ostatnich dwóch latach prowadzone były przygotowania do **Walnego Zgromadzenia Delegatów PTH w Zielonej Górze**, pierwotnie przewidzianego na wrzesień 2021 r. Z powodu zagrożenia epidemicznego, w dniu 5 lutego 2022 r. Prezydium ZG przesunęło termin Zgromadzenia na wrzesień 2022 r. (Uchwała 2/2021). Organizacją kierowała Bogumiła Burda, prezes Oddziału PTH w Zielonej Górze, który wziął na siebie ciężar przygotowań.

Zarząd na kolejnych posiedzeniach był również informowany o postępach organizacji **IV Kongresu Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski, który odbędzie się w Krakowie w dniach 19-22 października 2022 r.** To niezwykle wydarzenie jest organizowane przez krakowskich historyków zrzeszonych w PTH, a współorganizowane przez Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Muzeum Historii Polski, Muzeum Krakowa i Międzynarodowe Centrum Kultury. Tematem Kongresu będą „Spotkania kultur”.

Od pewnego czasu trwają szeroko zakrojone prace nad przygotowaniem **Światowego Kongresu Kopernikańskiego, który odbędzie się w 2023 r.** w związku z 550-leciem urodzin wybitnego astronoma. PTH wsparło inicjatywę i włączyło się w jej organizację. Jednym z pomysłodawców i głównych organizatorów przedsięwzięcia jest prezes PTH Krzysztof Mikulski (jednocześnie stojący na czele Centrum Badań Kopernikańskich w Toruniu), który na bieżąco informował ZG o kolejnych działaniach.

ZG PTH – pod wpływem płynących z różnych stron sygnałów o niepokojących zjawiskach różnego typu, które dotyczą rzetelności i swobody zajmowania się historią – podjął inicjatywę przygotowania „Kodeksu etyki historyka”. **W dniu 12 marca 2019 r. powołał dziewięcioosobową Komisję ds. opracowania kodeksu etyki, pod przewodnictwem Krzysztofa Zamorskiego.** Komisja opracowała projekt, który po wielu dyskusjach, naradach i konsultacjach został przyjęty 30 czerwca 2020 r. W dniu 22 września 2020 r. projekt „Kodeksu etyki historyka” został zatwierdzony przez Prezydium ZG. W tym kształcie trafił do wszystkich Oddziałów oraz został przedstawiony na stronie PTH. Na posiedzeniu w dniu 26 marca 2021 r. ZG PTH, po uprzednim wprowadzeniu przez komisję poprawek i uzupełnień, podjął uchwałę o przyjęciu „Kodeksu etyki historyka”. Kodeks ten jest przedstawiony do zatwierdzenia na Walnym Zgromadzeniu Delegatów PTH w Zielonej Górze w dniu 17 września 2022 r. Zgodnie z powyższym „Kodeksem”, przy ZG PTH powinna działać stała Komisja do spraw etyki. W związku z tym Prezydium ZG PTH w dniu 23 kwietnia 2021 r. podjęło jednomyślną uchwałę o przekształceniu Komisji do spraw opracowania kodeksu etyki w stałą komisję ZG PTH do spraw etyki (Uchwała 8/2021).

ZG PTH podjął inicjatywę zgłoszoną podczas XX Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich, w ramach panelu dyskusyjnego „Forum Czasopism Historycznych”, dotyczącą konieczności podjęcia działań na rzecz zmiany polityki Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego dotyczącej oceny naukowych czasopism historycznych. **20 listopada 2019 r. Prezydium ZG powołało Komisję do spraw czasopism historycznych** (Uchwała 21/2019). Działała ona w dziesięcioosobowym składzie, pod przewodnictwem Zbigniewa Romka. W grudniu ogłoszono apel o nadsyłanie wniosków o przyznanie punktów czasopismom, po ich zebraniu oraz opracowaniu, w styczniu 2021 r. Komisja skierowała do Ministerstwa Nauki i Edukacji łącznie 75 wniosków. Pozytywnym efektem wysiłków Komisji było przyznanie punktów 26 tytułom czasopism (szczegółowy wykaz znajduje się na stronie ZG PTH). W dniu 23 kwietnia 2021 r. Prezydium ZG podjęło jednomyślną uchwałę o powołaniu komisji wspólnej PTH i Komitetu Nauk Historycznych PAN do spraw czasopism (Uchwała 7/2021).

PTH wypełniało statutowy zapis dotyczący troski o stan wiedzy historycznej zarówno w nauce, jak i edukacji szkolnej poprzez działania **Komisji dydaktycznej**, funkcjonującej przy ZG. W okresie sprawozdawczym 2018-2022 przewodniczącą Komisji była Grażyna Pańko, a sekretarzem i niezwykle aktywnym koordynatorem wielu przedsięwzięć Zofia Kozłowska, wiceprezes PTH, w skład Komisji wchodził również Danuta Konieczka-Śliwińska, Małgorzata Machałek, Stanisław Roszak oraz nauczyciele i dydaktycy z całej Polski. Komisja podejmowała prace nad oceną i korektą różnych dokumentów wydawanych przez Ministerstwo Edukacji i Nauki, przede wszystkim podstawy programowej oraz systemu egzaminacyjnego. Pracowano w trybie konsultacji bezpośrednich, pisemnych oraz spotkań online. W latach 2018 i 2019 monitorowano wprowadzaną podstawę programową z 2018 r. Niestety, jeszcze przed zakończeniem jej realizacji nowy minister, Przemysław Czarnek, zapowiedział korektę podstaw programowych historii oraz wprowadzenie nowego przedmiotu, historia i teraźniejszość w miejsce wiedzy o społeczeństwie. Konsultacje trwały od 16 grudnia 2021 do 16 stycznia 2022 r. Komisja dydaktyczna PTH dodatkowo zwróciła się o opinie do Zarządu Głównego oraz Oddziałów (łącznie do ok. 200 osób). Na podstawie 60 uzyskanych zwrotnych odpowiedzi pisemnych i wielu ustnych komentarzy, M. Machałek opracowała opinie i postulaty PTH w tej sprawie. W przyjętej przez Ministerstwo do realizacji wersji uwzględniono jedynie drobne korekty. Zwrócić należy uwagę, że Ministerstwo nie prosi obecnie członków PTH o ekspertyzy, ani nie zwraca się do recenzentów podręczników rekomendowanych przez Towarzystwo. Członkowie Komisji przygotowali ponadto panel „Pamięć w edukacji historycznej” na XX Zjazd w Lublinie (w 2019 r.), a także „Dydaktyka historii w zmianie” na XXI Zjazd w Białymstoku, który odbędzie się w 2024 r. Organizatorzy prac Komisji pragną

szczególnie podkreślić ogromną aktywność całej społeczności Towarzystwa w trosce o kształt edukacji historycznej.

Od prawie 50. lat sztandarowym przedsięwzięciem PTH jest organizowanie olimpiad historycznych. Od sześciu lat funkcjonują one na trzech poziomach: na szczeblu szkół ponadpodstawowych i podstawowych (wcześniej gimnazjalnych) – tzw. Olimpiada Historyczna Juniorów, odbywa się także Olimpiada Historii Polski dla Polonii i Polaków za granicą. W 2019 r. Olimpiadzie Historycznej dla szkół ponadpodstawowych przestał przewodniczyć Stanisław Roszak, związany z nią wiele lat, najpierw jako sekretarz, a następnie przewodniczący. Za trud włożony w organizację olimpiady ZG PTH składa Mu serdeczne podziękowania. W okresie sprawozdawczym odbyły się cztery edycje, w tym trzy w nieco zmienionej – częściowo zdalnej – formule, spowodowanej m.in. epidemią covid-19. Do każdej edycji przystępowało ponad 600 szkół, w których rejestrowano od ok. 4000 do ok. 2800 uczniów. W 2020 r., z powodu pandemii Minister Edukacji Narodowej odwołał III etap (finał) wszystkich olimpiad, natomiast w 2021 r. w Sejmie RP odbyła się uroczysta ceremonia zakończenia 47. Olimpiady Historycznej, w której udział wzięli m.in.: marszałek Sejmu E. Witek. Od trzech edycji Olimpiadzie przewodniczy Andrzej Korytko. Olimpiada Historyczna Juniorów, której przewodniczy Małgorzata Machałek, jest organizowana od 2019 r. i stanowi kontynuację Olimpiady Historycznej Gimnazjalistów. Co roku do etapu szkolnego zgłaszało się ok. tysiąc uczniów klas siódmych i ósmych, a i ich liczba systematycznie wzrastała. Największym zainteresowaniem Olimpiada cieszyła się w dużych ośrodkach, zwłaszcza w Warszawie, mniej popularna była w mniejszych miejscowościach i niektórych województwach (zwłaszcza świętokrzyskim, opolskim i lubuskim). Finały Olimpiady, poza sytuacją, gdy ze względu na epidemię były organizowane zdalnie, odbywały się w Poznaniu dzięki wsparciu ze strony władz Wydziału Historii UAM oraz tamtejszej kadry dydaktycznej. Od 2021 r. honorowy patronat nad olimpiadą objął Marszałek Senatu RP – w ten sposób obie olimpiady mają patronaty izb parlamentu. Natomiast w tym roku patronat nad Olimpiadą Historii Polski dla Polonii i Polaków za granicą objęła Pierwsza Dama RP. Olimpiadę tę PTH od sześciu lat współorganizuje z Fundacją Wolność i Demokracja, a przewodniczącym Komitetu Głównego jest Andrzej Korytko. Od trzech edycji oprócz uczestników z Ukrainy i Białorusi w Olimpiadzie brali udział uczniowie z kilkunastu krajów europejskich, a nawet z Chin i Kanady. Rokrocznie do eliminacji przystępowało ok. 300 uczniów, a tegoroczny finał – po dwuletniej przerwie pandemicznej – odbył się ponownie w Belwederze, gdzie 20 finalistów i laureatów gościła Pani Prezydentowa Agata Kornhauser-Duda.

Komisja Historii Starożytnej działała w latach 2017-2021 pod przewodnictwem Małgorzaty Pawlak. Jej działalność skupiała się na organizacji Ogólnopolskiej Konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH na Uniwersytecie Wrocławskim, pierwotnie planowanej na 2020 r., z powodu epidemii przesuniętej na 2021 r. Ostatecznie odbyła się w dniach 14-16 września 2021 r., gromadząc 76 uczestników z 15 polskich uniwersytetów, KUL, Akademii Pomorskiej oraz Politechniki Wrocławskie. Planowany jest druk materiałów konferencyjnych.

Dużą aktywnością (pomimo ograniczeń epidemicznych) wykazywała się mijającym okresie sprawozdawczym **Komisja Historii Wojskowości przy ZG PTH**, powołana przez Prezydium ZG w dniu 20 listopada 2019 r. (Uchwała 22/2019) – składa się z 9 członków, pracujących pod kierunkiem Tomasza Ciesielskiego. Z powodu epidemii covid odbyły się tylko trzy spotkania plenarne Komisji, epidemia uniemożliwiła również kontynuowanie starań w celu pozyskania środków z MON na opracowanie nowej syntezy wojskowości polskiej na tle powszechnym (prace zostały chwilowo wstrzymane na etapie opracowywania założeń wielotomowego dzieła, ich pokłosiem była jednak seria artykułów opublikowanych w czasopiśmie KLIO w 2019 r.). Sytuacja pandemiczna sprawiła też, że utrudnione były działania zmierzające do stworzenia forum współpracy między zawodowymi historykami wojskowości. W sferze dyskusji pozostało również zagadnienie, jak doprowadzić do większej profesjonalizacji badań nad dziejami militarnymi. Nieco lepiej wyglądała sprawa z udziałem w uroczystościach rocznicowych (część z nich jednak została ograniczona lub przekreślona przez ograniczenia związane z pandemią). Komisja Historii Wojskowości PTH była współorganizatorem XLVII Kongresu Międzynarodowej Komisji Historii Wojskowości (International Commission of Military History), który odbył się we Wrocławiu i Opolu w dniach 28 sierpnia – 2 września 2022 r., temat przewodni Kongresu brzmiał: „Obrona granic w historii wojskowości”. Patronat nad Kongresem objęły władze i samorząd województw opolskiego i dolnośląskiego, jak też szef sejmowej Komisji Obrony Narodowej. W kongresie wzięło udział około 100 historyków i wojskowych z kilkunastu państw Europy, Azji, Afryki i obu Ameryk.

Komisja geografii historycznej, pod przewodnictwem Beaty Konopskiej, podejmowała w ostatnim okresie sprawozdawczym szereg działań, m.in. organizując sympozja i konferencje oraz wydając czasopismo naukowe. Korzystała ze wsparcia finansowego ZG. W dniu 5 lutego 2020 r. ZG podjął uchwałę w sprawie poprawki w regulaminie Komisji, dotyczącej zwiększenia maksymalnej liczby jej członków z 21 do 24 (Uchwała 2/2020).

W dniu 6 kwietnia 2019 r. Prezydium ZG podjęło uchwałę (Uchwała 12/2019) o rozpoczęciu przez PTH działalności wydawniczej, pod nazwą „Polskie Towarzystwo Historyczne – Wydawnictwo Naukowe” oraz powołaniu kolegium redakcyjnego. Dzięki uzyskaniu miejsca na tzw. liście ministerialnej, publikacje wydawane przez PTH mogą uzyskać wysoką liczbę punktów, ważnych przy procesach ewaluacyjnych nauki. W dniu 24 maja 2019 r. Prezydium ZG powierzyło Wojciechowi Walczakowi stanowisko Redaktora Naczelnego, skład kolegium redakcyjnego miał zostać ustalony przez Redaktora w porozumieniu z Prezesem PTH (Uchwała 13/2019). Od tej pory z ogromnym zaangażowaniem i poświęceniem własnego czasu nowy Redaktor doprowadził do wydania drukiem kolejnych tytułów. Wydawnictwo prowadzi obecnie 4 serie wydawnicze: „Monografie” (1 publikacja), „Studia” (wydanych 6 tomów), „Źródła” (3 wydane publikacje), oraz „Folia Jagiellonica” (wydanych 3 tomy, 4 w pracach redakcyjnych). Poza serią wydano 12 książek o tematyce historycznej. Ponadto wydawnictwo koordynuje działalność wydawniczą PTH poprzez nadawanie numerów ISBN w oparciu o spełnienie wymagań publikacji (recenzje wydawnicze).

Od 2021 r. w PTH jest prowadzony projekt „Archiwalne dziedzictwo Rzeczypospolitej” pod kierunkiem Wojciecha Walczaka. Dzięki projektowi zostaną opublikowane w Repozytorium Cyfrowym Poloników skany z zespołu nr 14 (akta [przemyskie ziemskie) pochodzące z Centralnego Państwowego Archiwum we Lwowie. Projekt zakłada współpracę z Instytutem Badań nad Dziedzictwem Kulturowym, który prowadzi szerokie działania w zakresie digitalizacji archiwaliów – poloników znajdujących się w zagranicznych archiwach.

O odbyły się dwa, organizowane przez ZG PTH, Zjazdy dziekanów i dyrektorów, stojących na czele wydziałów i instytutów historycznych w Polsce, a także przewodniczących Rady Dyscypliny Historia – 23-24 maja 2019 w Krakowie i 14-15 października 2021 r. w Toruniu. Od dłuższego już czasu spotkania te pozwalają na pogłębianie współpracy między poszczególnymi ośrodkami oraz uzgadnianie wspólnych stanowisk wobec różnorodnych wyzwań, jakie stają przed środowiskiem historyków, a nawet szerzej, humanistów. Jednym z efektów współpracy ZG i uczestników Zjazdów jest organizowany od 2017 r., coroczny Konkurs na Książkę Historyczną Roku, od 2019 r. noszący imię Karola Modzelewskiego. Podczas Zjazdu w maju 2019 r. wystosowano m.in. apel do Rady Doskonałości Naukowej i władz uczelni, podkreślając, że najlepszym sposobem określania jakości dorobku naukowego jest jego ocena jakościowa a nie współczynniki bibliometryczne. Powinny być brane również pod uwagę indywidualne działania pracowników w postaci udziałów w konferencjach oraz publikacjach pokonferencyjnych, jako istotny element pracy

naukowej historyków. Zwracano uwagę, aby przy ocenie uczonych nie brać pod uwagę punktów przyznawanych publikacjom na potrzeby ewaluacji instytucji. **Apel ten był wypełnieniem jednego z trzech wniosków, jakie wpłynęły do Komisji Wnioskowej podczas poprzedniego Walnego Zgromadzenia Delegatów PTH w Białymstoku.**

Prezydium ZG PTH dopilnuje również, aby podczas Walnego Zgromadzenia w Zielonej Górze pojawił się promujący Towarzystwo „rollup” lub inna forma promocji, o co wnioskowano w Białymstoku.

3. Współpraca międzynarodowa

Tradycyjnie już jednym z głównych kierunków, na którym skupiała się działalność międzynarodowa ZG PTH, były prace związane z organizacją kolejnego Kongresu Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski w Krakowie. Do różnych form współpracy dochodziło również podczas organizacji konkursów i przedsięwzięć konferencyjnych na Ukrainie.

Działalność międzynarodowa PTH ogniskowała się zazwyczaj wokół prac komisji podręcznikowych, które jednak w mijającym okresie sprawozdawczym zostały z różnych względów znacząco ograniczone. Funkcjonują bądź funkcjonowały komisje: polsko-białoruska (ostatnie spotkanie miało miejsce w 2018 r.), polsko-ukraińska i polsko-litewska (ostatnie posiedzenia odbyły się w 2019 r., od tego czasu Ministerstwo nie odpowiada na pisma Przewodniczących), działalność komisji polsko-rosyjskiej w związku z wydarzeniami wojennymi została zawieszona.

W dniu 4 września 2019 r. Prezydium ZG podjęło jednomyślną uchwałę, że kandydat na Członka zwyczajnego PTH z zagranicy może zostać przyjęty w drodze akcesu do Towarzystwa Miłośników Historii w Warszawie, które może utworzyć koło terenowe za granicą (Uchwała 18/2019).

W związku z rozpoczętą 24 lutego 2022 r. barbarzyńską wojną Rosji przeciwko Ukrainie i narodowi ukraińskiemu, Prezydium ZG PTH zajęło stanowisko w sprawie ograniczenia współpracy z instytucjami naukowymi i stowarzyszeniami z Rosji oraz wspierającej ją w tej agresji Białorusi.

4. Popularyzacja historii

ZG kontynuował współpracę z czasopismami popularyzującymi historię – „Mówią Wieki” oraz „Wiadomości Historyczne”. Od lat współorganizuje i patronuje licznym konkursom organizowanym przez Oddziały PTH, m.in. o Nagrodę im. Jerzego

Michalskiego za najlepszą recenzję (Warszawa), Nagrodę im. Stanisława Herbsta za najlepszą pracę magisterską z historii kultury, miast i wojskowości (Warszawa), Nagrodę im. Wacława Felczaka i Henryka Wereszyckiego (Kraków), Nagrodę im. Tadeusza Słowikowskiego dla nauczycieli i popularyzatorów historii (Kraków) oraz Nagrodę im. Kazimierza Tymienieckiego dla najlepszej pracy magisterskiej i licencjackiej (Poznań).

Najliczniejsze i różnorodne przedsięwzięcia popularyzacyjne organizują, jak zawsze, liczne Oddziały PTH, ZG w miarę możliwości wspiera je i dofinansowuje (m.in. w ramach środków 1%).

W 2021 r. PTH przygotowało projekt, którego celem było pogłębianie wiedzy o wspólnej historii Polski i Ukrainy w środowiskach szkolnych i naukowych na Ukrainie. Zakładał on trzy działania: **polsko-ukraińską konferencję naukową *Wokół Chocimia – historia i tradycja*, dwujęzyczną monografię popularną *Chocim – 400 lat wspólnej historii* oraz organizację konkursów historycznych.** Konkursy historyczne zostały organizowane we współpracy z Instytutem Polskim w Kijowie w oparciu o członków ukraińskiego Koła Towarzystwa Miłośników Historii PTH. Zadanie było finansowane przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP w ramach konkursu „Dyplomacja publiczna 2021”. 26 listopada 2021 r. odbyło się spotkanie podsumowujące konkursy. Wzięło w nich udział 13 szkół z Ukrainy, wpłynęło 41 prac: 27 w konkursie Bitwa pod Chocimiem 1621 i 14 w konkursie Sojusz Piłsudski–Petlura. Jury przewodniczył wiceprezes PTH Andrzej Korytko.

5. Inne działania

ZG w dopełnił procedur wręczenia dyplomów Członkom Honorowym PTH wybranym podczas Walnego Zgromadzenia w Białymstoku.

Działająca od lat **strona internetowa PTH** (pth.net.pl) jest często aktualizowana, zamieszczane są na niej zarówno informacje o bieżącej działalności, podejmowanych inicjatywach, ale również najważniejsze informacje przekazywane przez Oddziały.

Od lat PTH realizuje swoją działalność jako organizacja pożytku publicznego, z tego tytułu pozyskuje dotację tzw. 1%. Z tych funduszy Prezydium ZG co roku rozdysponowuje dotacje na przedsięwzięcia popularyzatorskie i naukowe zgłaszane przez Oddziały, w tym konferencje, sympozja oraz dofinansowanie publikacji.

Na wniosek Oddziałów PTH, ale również instytucji zewnętrznych, Zarząd udzielał **zgody na objęcie patronatem różnych przedsięwzięć naukowych i popularyzatorskich.**

26 stycznia 2019 r. przedstawiciele ZG PTH brali udział w posiedzeniu Nadzwyczajnego Kongresu Nauk Humanistycznych i wsparli jego uchwałę zawierającą sprzeciw wobec przepisów wykonawczych do ustawy „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”, prowadzących do marginalizacji nauk humanistycznych. Treść uchwały dostępna jest na stronie internetowej Towarzystwa.

12 marca 2019 r. Prezydium ZG wyraziło stanowisko (Uchwała 9/2019) w sprawie wydarzeń, do których doszło w czasie konferencji w Paryżu w dniach 21-22 lutego 2019 r., na temat „Nowa polska szkoła badań nad historią Zagłady Żydów”. Zarząd opowiedział się za zachowaniem w dyskusji nad kwestią stosunków polsko-żydowskim szczególnej powagi debaty historycznej. Stanowisko dostępne jest na stronie Towarzystwa.

12 marca 2019 r. Prezydium ZG podjęło jednomyślną uchwałę w sprawie wsparcia wniosku o zgłoszenie kandydatury prof. Normana Daviesa do Nagrody Nobla w dziedzinie literatury (Uchwała 11/2019).

24 maja 2019 r. Prezydium ZG podjęło uchwałę o przekazaniu czasopisma „Sobótka” Instytutowi Historycznemu UW, po uprzednim zatwierdzeniu przez Zarząd Główny (Uchwała 14/2019).

22 września 2020 r. Prezydium ZG wystosowało apel w imieniu całego PTH, w którym wyraziło zaniepokojenie represjami stosowanymi przez władze Republiki Białorusi wobec historyków białoruskich, a także apel o wyjaśnienie okoliczności śmierci dyrektora Muzeum w Wołkowysku, Konstantego Szyszmakowa. Apel został zamieszczony na stronie internetowej Towarzystwa.

W dniu 5 lutego 2021 r. Prezydium ZG PTH ogłosiło stanowisko w sprawie stanowiska Komitetu Nauk Historycznych PAN „w sprawie wolności badań naukowych wobec pozwu przeciwko prof. Barbarze Engelking i prof. Janowi Grabowskiemu” (Uchwała 1/2021). Stwierdzono w nim m.in.: „Wolność prowadzenia badań naukowych jest fundamentem uprawiania historii. Polskie Towarzystwo Historyczne występuje zdecydowanie w obronie tej wolności i przeciwko wszystkiemu, co jej zagraża. Rozstrzygnięcie w sądach dyskusji, konfliktów i sporów powstałych w związku z publikacjami naukowymi niesie za sobą poważne zagrożenie dla tego fundamentu”. Odesłano również do „Kodeksu etyki historyka”. Pełny tekst stanowiska jest dostępny na stronie PTH.

5 lutego 2021 r. Prezydium ZG podjęło uchwałę w sprawie umowy o wydawanie Rocznika Sądeckiego oraz Regulaminu (Uchwała 4/2021).

Na bieżąco, w miarę zgłaszania wniosków, **ZG lub jego przedstawiciele brali udział w opiniowaniu kandydatur w konkursach dyrektorów instytucji muzealnych i naukowych.**

6. Struktura organizacyjna PTH

Przy ZG działają specjalistyczne Komisje: dydaktyczna, historii starożytnej, geografii historycznej, historii miast, historii kobiet, bizantynistyczna, do spraw czasopism historycznych (powołana w 2019 r.) i historii wojskowości (powołana w 2019 r.). W latach 2019-2021 działała nadzwyczajna Komisja do spraw przygotowania Kodeksu etyki historyka.

Sekretariat ZG oraz aktualizację strony internetowej PTH prowadzi od lat z wielkim zaangażowaniem **Agata Chomuntowska**, sprawy księgowe znajdują się pod czujną i pełną poświęcenia pieczę **Marii Werbanowskiej**, za co obu Paniom należą się gorące podziękowania.

W mijającej kadencji ZG oraz Prezydium ZG czuwały nad działalnością Oddziałów PTH, m.in. poprzez coroczne gromadzenie i podsumowanie nadsyłanych sprawozdań (zadanie to koordynował zastępca sekretarza generalnego Michał Zwierzykowski) – na corocznych zebraniach ZG PTH w marcu (poza 2020 r., kiedy z uwagi na epidemię zebranie nie odbyło się) przedstawiał zbiorcze sprawozdanie z działalności Oddziałów. **W nawiązaniu do jednego z wniosków zgłoszonych podczas Walnego Zgromadzenia w Białymstoku, ZG apelował do Oddziałów o terminowe przekazywanie sprawozdań z działalności oraz sprawozdań oddziałowych komisji rewizyjnych.**

Liczba Oddziałów PTH pozostaje stabilna i wynosi 56 – w mijającej kadencji, w 2019 r. na własny wniosek zlikwidowano Oddział w Lidzbarku Warmińskim, w 2021 r. ostatecznie ukonstytuował się Oddział w Dąbrowie Górniczej. Jednocześnie na koniec 2021 r. 16 oddziałów pozostawało w zawieszeniu – w 2022 r., na skutek długotrwałego zalegania z nadsyłaniem sprawozdań rocznych z działalności, ZG zdecydował o zawieszeniu Oddziału w Nowym Targu, jednak po uzupełnieniu tych braków Oddział został przywrócony do aktywności. Wniosek o wznowienie działalności napłynął również w 2022 r. z Oddziału we Włocławku. **Na koniec 2022 r. PTH liczyć będzie zatem 41 aktywnie działających i 15 zawieszonych Oddziałów.**

Przy 10 z Oddziałów działają Koła terenowe – na koniec 2021 r. było ich w sumie 18, zrzeszały łącznie około 300 Członków z ogólnej liczby wszystkich Członków PTH (najliczniej wykazuje je Kalisz – 5, Łódź – 3, Inowrocław i Toruń – po 2).

Przy 10 z Oddziałów nieustająco działa łącznie kilkanaście kół sekcji/komisji specjalistycznych (głównie dydaktycznych).

Liczba członków PTH, która na koniec 2018 r. wynosiła 3422 (z uwzględnieniem tych Oddziałów, które nadesłały sprawozdania), **uległa w bieżącym okresie sprawozdawczym niewielkiej redukcji – na koniec 2021 r. wynosiła 3306 osób zrzeszonych w 40 Oddziałach**, dla których dysponowano sprawozdaniami. Zmniejszenie to wynika przede wszystkim z zawieszenia działalności niektórych Oddziałów oraz przeprowadzenia przez część z nich weryfikacji rzeczywiście aktywnych Członków. Obserwujemy jednak nieustające zjawisko przyjmowania nowych chętnych do działalności w PTH, co pozwala mieć nadzieję przynajmniej na utrzymanie dotychczasowego stanu osobowego. Na koniec 2021 r. do najliczniejszych Oddziałów należały: Łódź (325), Wrocław (272), Warszawa (255), Poznań (191), Kraków (176), Białystok (159), Toruń (158), Inowrocław (139), Olsztyn (117), Kalisz (114) i Lublin (112). Liczebność pozostałych zamykała się w przedziale od 93 do 16 Członków.

Z powodu stanu epidemii i braku możliwości organizowania zebrań wyborczych, wiele Zarządów Oddziałów przedłużyło swoją działalność do czasu ustania tych ograniczeń. Od końca 2021 r. stopniowo ta sytuacja ulega poprawie – w szeregu Oddziałów są już wybrane nowe władze.

W bieżącym okresie sprawozdawczym działalność Oddziałów przejawiała się w tradycyjnych formach aktywności, takich jak odczyty i prelekcje, konferencje i sympozja, wystawy, współorganizacja olimpiad, konkursy, udział i animacja wydarzeń lokalnych o charakterze historycznym i upamiętniającym. Na stabilnym poziomie pozostaje wciąż aktywność wydawnicza Oddziałów, która w najbliższym czasie, w związku z podjęciem działalności wydawniczej przez ZG PTH, będzie podlegać większej koordynacji w celu utrzymaniu jak najwyższego poziomu publikacji firmowanych logo PTH (Wydawnictwo PTH będzie m.in. koordynować wydawanie numerów ISBN). Większość Oddziałów wykazywało bogaty wachlarz współpracy z licznymi instytucjami rządowymi, samorządowymi (różnych szczebli), bibliotekami, muzeami, a także instytucjami edukacyjnymi oraz stowarzyszeniami. Wiele Oddziałów korzysta wymiennie na tej współpracy, uzyskując m.in. lokale na swoją działalność. **Co trzeba szczególnie podkreślić, dzięki wielkiemu zaangażowaniu, wytrwałości, a często również odwadze Członków PTH, nawet w najgorszym okresie epidemicznym działalność Towarzystwa nie wygasła – podjęto próbę wykorzystania nowych form aktywności i kontaktów z Członkami oraz miłośnikami historii, przede wszystkim organizowanych online, w postaci dostępnych w Internecie wykładów, wystaw, spotkań dyskusyjnych, zajęć edukacyjnych i wielu innych przedsięwzięć.** Część z tych

pomysłów z pewnością poszerzy spektrum działań PTH również na przyszłe lata. **Za tę postawę Członków Towarzystwa ZG PTH pragnie podziękować wszystkim najserdeczniej.**

7. Finanse ZG i Oddziałów w latach 2018-2022

Zestawienia obejmujące roczne rozliczenia księgowe:

Rok	Przychody	Koszty	Dochód/strata
2018	3 091 723 zł	3 085 245 zł	+ 6 478 zł
2019	3 340 797 zł	3 211 727 zł	+ 129 069 zł
2020	2 049 162 zł	1 955 913 zł	+ 93 249 zł
2021	2 081 651 zł	2 065 446 zł	+ 16 205 zł

Fundusz statutowy na początku roku 2022 wynosił: 469 674 zł.

Stały roczny koszt funkcjonowania Zarządu Głównego kształtował się następująco (w kolejnych okresach księgowych): **w 2018 r.** – 190 100 zł, **2019 r.** – 160 500 zł, **2020 r.** – 142 300 zł, **2021 r.** – 146 600 zł. Koszty własne Zarządu Głównego to: utrzymanie biura (pracownik obsługi biura na pół etatu oraz księgowa na pół etatu), administracja strony internetowej, opłaty za wynajem lokalu, opłaty telefoniczne, pocztowe, zakup artykułów biurowych i sprzętu, koszty audytu księgowego, współfinansowanie nagród oraz dofinansowanie czasopism „Rocznik Antropologii Historii” oraz „Studia Geohistorica”, wkład własny do przyznanych dofinansowań.

Szacuje się, że dochody ZG w 2022 r., pochodzące z kosztów pośrednich obsługiwanych projektów badawczych pokryją koszty utrzymania Zarządu Głównego i przyniosą niewielki zysk.

Wykaz realizowanych przez Zarząd Główny PTH w latach 2017-2022 projektów finansowanych przez NPRH:

1. Epoka Jagiellońska i jej dziedzictwo w I Rzeczypospolitej do 1795 r. – w tym:
 - Historia sztuki, historia kultury materialnej, dzieje piśmiennictwa XIV-XVI wiek – kierownik W. Bukowski
 - Problematyka gospodarcza i społeczna, dzieje miast – kierownik Z. Noga
 - Źródła do dziejów wojskowości polskiej w epoce Jagiellonów – kierownik J. Szymczak
 - Historia religii i kultury, dzieje idei – kierownik P. Kras
 - Historia polityczna, dzieje ustroju i parlamentaryzmu w XIV-XVI w. – kierownik K. Mikulski

- Historia Wielkiego Księstwa Litewskiego i stosunki państwa Jagiellonów ze Wschodem – kierownik A. Rachuba

2. Dzieje Śląska w perspektywie europejskiej. Edycja elektroniczna pięciu numerów anglojęzycznych Śląskiego Kwartalnika Historycznego „Sobótka” – kierownik T. Kulak (realizacja w latach 2016-2022).

3. W ramach Programu Nauka dla Społeczeństwa:

- projekt „Archiwalne dziedzictwo polskie poza granicami kraju” – umowa z dnia 29 XII 2021 r.

- projekt „Archiwalia Polonika z Narodowego Archiwum Historycznego Białorusi w Mińsku” – umowa z dnia 14 VI 2022r r.

Niezbędne jest utrzymanie rezerwy finansowej, najlepiej na poziomie dwuletnich kosztów funkcjonowania Zarządu Głównego (obecnie rezerwa wynosi ona 150 000 zł).

Stan konta na dzień 31 sierpnia 2022 r. wynosił 155 834 zł.

Głównym źródłem finansowania działalności Oddziałów PTH były i są nadal składki członkowskie, których wysokość zawiera się w przedziale do 10 do 60 zł (niektóre Oddziały przejściowo lub na stałe zawiesiły składki z uwagi na sytuację epidemiczną). Wiele Oddziałów wykazuje co roku dotacje pozyskiwane ze źródeł zewnętrznych – głównie na przedsięwzięcia celowe, ale również z kwoty uzyskiwanej przez PTH z tytułu 1%, jako organizacji pożytku publicznego. Okres epidemii wpłynął niekorzystnie na wysokość i możliwości wykorzystania dotacji zewnętrznych w 2020 i 2021 r.

Sprawozdanie zestawiał

Michał Zwierzykowski

Z-ca Sekretarza Generalnego PTH